

»Az érző lélek művelése« c. fejezet az érzelmeket, vágyat, ösztönt, indulatokat és szenvedélyeket elemzi, s az értelem és érzelmek kapcsolatára világít rá. Kiemeli a becsületérzésre nevelés, a példaadás fontosságát, s a szeretet nagy nevelői jelentőségét. Méltán kívánja, hogy a nevelést bizonyos derű hassa át, s óvakodjunk a gúny fegyverének használatától. Középpontba a haza- és istenszeretet érzelmét állítja, hangsúlyozván, hogy nevelésünk csakis nemzeti és keresztény szellemű lehet. A fejezet egyik helye a nevelés tudatosítását kívánja a gyermek előtt. Itt azonban óvatosnak kell lennünk a könnyen támadható visszahatás miatt: Eötvös például éppen a nagyon nevelni-akarást mondja az ifjúsági irodalom főhibájának.

»A cselekvés iskolája« c. befejező rész is megszívlelésre méltó tanácsokat ad. Itt is hangsúlyozza a mű, hogy az alkotó cselekvésben az értelemnek kell a vezető szerepet vinnie. A jó szokások meggyökereztetése (már kis dolgokban is), a cselekedetek szabályosan visszatérő elvégzése, az elhatározáshoz való ragaszkodás, az önuralomra törekvés s hasonlók valóban nagy nevelő értékű akarat- és cselekvésgyakorlatok. Betetőzi ezeket nemes és követésre-méltó életeszemély kitűzése az ifjúság elé.

Örömmel láttuk, hogy a mű sűrűn hivatkozik lángelméjű nemzetnevelőnknek, Széchenyi Istvánnak örökbecsű eszméire és intelmeire. Valóban, Széchenyi eszméit nem lehet elég gyakran felidézni és terjeszteni!

Sebes Gyula könyve széleskörű olvasottságot olvaszt egybe hosszú nevelői pálya leszűrt tapasztalataival. Egyes helyeken nem sikerült minden ellentétet kiküszöbölnie, egészben véve azonban tanulságos és elmélkedésre készítő munkát alkotott.

Hajdu János.

Huszt József: Latin chrestomathia. Budapest, 1940., 8-r., 357 lap.

Aki eddig a technikai művelődés modern csodáinak hatása alatt hajlandó volt lekicsinyelni a humanisztikus műveltséget, a magyarság mindenkori vezető rétegének szellemét, lapozza át és forgassa szorgalmasan e tulajdonképpen tankönyvnek készült hatalmas szemelvénygyűjteményt az emberi szellem klasszikus és egyéb latin nyelvű alkotásaiból. Magába kell térnie a legmegátalkodottabb modernistának is s e monumentális anyag szemlélésékor elismernie, hogy valóban óriási jelentősége volt a latinos műveltségnek az egész emberiség s ennek kebelében a magyarság szellemi életében is s nagy szerepe volt és van minden időkre kiterjedően az emberi kultúra öntudatosságának kifejlesztésében. Pedig e gyűjtemény csak szerény iskolai könyvkeretei között marad, mikor hatalmas távlatot nyújt két évezredre visszamenően az emberi lélek gazdag világába. S mégis, humanisztikus műveltségű emberre nézve nem tudnék hamarosan ennél érdekesebb elmemozdító olvasmányt elgondolni.

A magyar pedagógiai tudomány érdeklődését és figyelmét éppen nem kerülheti el Huszt professzor könyve, ki mint az ókori klasszikus és a renaissancekori humanista latinságnak egyaránt tudós mestere méltónak tartotta e feladatot vállalni, hogy a szemelvényes áttekintést megadja nemzete művelt, vagy művelődésre vágyó ifjúságának a latin szellemvilág fölött. Senki

mai tudós latinistáink közül e feladatot jobban meg nem oldhatta volna s ezért a humanisztikus műveltség barátainak nagy hálával kell viseltetni a kiváló filológus professzor iránt.

Nem is kisjelentőségű dolog, különösen ebben az esetben, egy jó latin tankönyvnek, helyesebben olvasókönyvnek egybeállítása úgy, hogy a tárgyi értékek, a nevelői szempontok és a didaktikai eljárás részletei összhangban álljanak, s hozzájáruljanak a humanisztikus látókör kialakításához.

Az 1938. évi gimnáziumi tanterv előírja ugyan, elég szűkszavúan, a chrestomathia anyagát, a feladat felismerése mégis a gyűjtemény szerkesztőjéc, mert éppen a kiszemelésben rejlik az előttünk levő mű jelessége. Negyedfélszáz lapon több mint 2000 esztendő szellemi kincseit egységesen bemutatni az egész, rendelkezésre álló óriási anyag fölötti uralmat igényli.

A könyv tartalma négy főrésze oszlik; a szemelvények az ókorból, az ó-keresztény irodalomból, a közép- és újkorból s végül a magyarországi latinságból valók. Mindegyik fejezetben szinte zavarba ejti az olvasót az az anyagnak szerfeletti gazdagsága. Pedig az idevágó, szinte áttekinthetetlenül gazdag irodalomnak rengetegében — a szerkesztő vallomása szerint — nem az anyag kikeresése volt nehéz, inkább annak mérlegelése okozott nagyobb gondot, hogy a sok érték és szépség közül mit hagyjon ki. Így pl. az antik római írók közül a chrestomathiába csak olyanokat vett be, akik a tanterv előírta olvasmányok szerzői közt egyébként nem jutottak szóhoz. A közép- és újkori szemelvények között pedig sok mindent el kellett hagyni, csakhogy több hely jusson a magyar vonatkozású olvasmányoknak. Még így is 260 szemelvényt találunk a kötetben s ezek szerzői közt sorra fölvonulnak szinte diadalmenetben 2000 év legnagyobb szellemei. E gazdagság egyrészt arra ad alkalmat a könyvet az V—VIII. osztályokban tankönyvként használó tanárnak, hogy változatossá tegye a tanítást sok éven át (mert mindent elolvastatni egy-egy osztály tanulóival még 5 év alatt is alig lehet), másrészt arra, hogy maga is gyönyörűségét lelje a mult jeleseinek felvonulásában. A tanterv a kívánt chrestomathia anyagát különben is részben házi olvasmánynak szánja, részben pedig az osztályban végzett olvastatás céljaira kívánja felhasználtatni.

Említettük, hogy a tárgyi értékek mellett nem másodrendű éppen az ilyen, roppant nagy időkorre vonatkozó chrestomathia anyagának kiválasztásánál a nevelői szempontok érvényesítése. S ebben találjuk mi, akik folyóiratunk hasábjain éppen azt szeretjük vizsgálni és megállapítani, hogy mit nyert egyik vagy másik intézkedés létrejöttével vagy valamely új könyv megjelenésével a nevelésügy érdekköre, a Huszti-féle chrestomathia egyik főértékét, hogy az anyagkiszemeléskor valóban nevelői lélek vezérelte a szerkesztőt. Jellemrajzoknak, nevezetes művelődéstörténeti mozzanatoknak, egészen határozottan pedagógiai tartalmú szövegeknek, a keresztény világnézet jeles megnyilatkozásainak, etikai tárgyú részleteknek stb. gazdag sorozata s végül a magyar önérzet istápolására szolgáló szemelvények a magyarországi középkori krónikákból, törvényekből, a magyarországi renaissance alkotásaiból mind éppen annak tudatát fejlesztik az ifjú olvasóban, akinek számára a gyűjtemény készült, hogy a magyar nemzeti műveltség szilárd

alapon áll, mikor sokszázados fejlődésén át a humanizmus talajából kiszarjadt és európai jelentőségűvé vált.

Mint a szorosabban vett nevelői érdekelttség örékek, nagy örömünk van benne, hogy bőven találunk a szemelvények között tisztán pedagógiai tárgyú és tartalmú szövegeket is Terentiusnak a szigorú és elnéző nevelésről szóló verses fejtegetéseitől vagy Senecának a tervszerű olvasás hasznáról írt megjegyzéseitől kezdve Quintilianusnak több pedagógiai érdekességű részletén, Lactantiusnak, Cassiodorusnak, Kempis Tamásnak, Vergerionak, Enea Silvionak, Erasmusnak és sok másnak pedagógiai tárgyú szövegein át egészen a Szent István Intelmeiből, sőt a Ratio Educationisból vett alkalmas szemelvényekig. Ha nem könnyű dolog is ilyenfajta tartalmú latin olvasmányt folytatni serdülő ifjakkal, s főleg érdeklődést kelteni bennük iránta, mégis örvendetesnek tartjuk a kísérletet, hogy komoly nevelői kérdések iránt is fölébresszessék az érdeklődés, ha azok a humanista műveltség jeleseinek földolgozásában jelennek meg az irodalomban.

Általában éppen az ily módon fölmerülő szempontok igazolják talán legjobban azt a véleményünket, hogy Huszti professzor könyve nem pusztán középiskolai tankönyv, hanem egyúttal a humanisztikus műveltség mindinkább ritkuló őszinte barátainak olvasókönyve is s bizonyíték és igazolás a magyar műveltség ezeréves európai fölényének szolgálatában.

S mint ilyent, mint szívesen látott új könyvet, üdvözöljük e folyóirat hasábjain is.

Gyulai Ágost.

Frideczky József: A barokk Róma szentje. Képek Kalazanci Szent József életéből és korából. Budapest. 1940. 337 l.

Forrástanulmányokon alapuló széleskörű történeti tudás, nagy pedagógiai készség és természetes szépírói rátermettség jellemzői ennek a műnek. Rómának és lehet mondani Európának történetéből választ ki a szerző körülbelül száz esztendő, és ez éveknél nagyobb részét az akkori világ középpontjában mutatja be. Nagy a kavargás, vajúadás, küzdelem mindenütt, és ezeknek mintegy visszhangja az örök város. Egyik oldalon a reformáció terjedése, nemzetek torzsalkodása, világhatalmak gyöngülése és keletkezése, a másikon az egyház védekezése, a népek kiengesztelésére való törekvése s a maga világhatalmának megóvása jellemzi ezt a száz évet. Diadalok és vereségek, pompás építkezések és hallatlan zsarolások, könnyelmű pénzszerzés és szivertépő nyomor képei váltogatják egymást. A mohamedánok támadásai és a németországi vallásháborúk, a spanyol világhatalom megingása és a francia s angol nemzetek felemelkedése épp úgy háttérül szolgálnak, mint a katolikus egyház megpróbáltatásai, majd megerősödése, szentéletű emberek szereplése és maradandó egyházi alkotások létesítése.

Szokatlanul mély és széles keretbe állítva tűnik fel Kalazanci Szent József alakja és működése, de annál elevebben érinti az olvasót élete szentsége és újítása a pedagógia terén, továbbá azok az emberi gyöngeségek, amelyek vele kapcsolatban oly sokféleképpen nyilvánulnak meg. Ezeken a helyeken már a lélekűvív és szépíró érvényesül, és meg lehet állapítani, hogy hatásosan. A barokk kor a szerzőben hivatott feldolgozóra talált.